

BOHUMIL HRABAL SZÉKEI

*Bohumil Hrabal: Házimurik
Fordította Zádor Margit
Európa, 1992. 234 oldal, 220 Ft*

Pontosabban a doktor székei a HÁZIMURIK-ból. Egy nagyobb meg egy kisebb: két-két lábukat a doktor megrövidítette, hogy egyensúlyban tartsák az írógépet és őt magát, ha éppen dolgozik a kis kamra lejtős tetején.

Abban az *egészen véve* kellemes házban, ahol mályvaszín melltartós női hang szól be magános férfiak ablakán, a lépcsőket tisztaságszerető asszonyok ragyogóra mossák, és szerelmesek találnak egymásra egy egészen véve idilli történetben, amely véletlen megismerkedéssel kezdődik, és a házasságkötő teremben végződik egy egészen véve csodálatos esküvővel, amelyen az anyakönyvvezető arról beszél a házasulandóknak, hogy az állam megvédi őket, abban az egészen véve békés korszakban, amikor a háború egyre inkább emlékké válik, és az emberek újra örülni tudnak a vasárnapoknak, a napsütésnek, a vendéglői sörözéseknek és a vendégeskedésnek olyan egészen véve kellemes családokban, ahol nem is lehet mást tenni, mint mosolyogni, ahol a leendő anyós kedvesen és bizalmasan elbeszélget leendő menyével a vőlegényről, arról az egészen véve csodálatos férfiúról, aki boldogan dolgozik egy ócskapapír-telepen, és egyaránt szívesen barátkozik érzékeny lelkű költőkkel, hentesekkel, cigányasszonyokkal és filozófus hajlamú ócskapapír-rakodókkal, akik híres történeteket mesélnek például arról, hogy a vágóhidra szállított disznók egyike-másika néha már a vagonban *meghal*, mert infarktust kap a réműlettől, vagy arról, hogyan ajándékoztak vöröskatonák fülbevalókat egy festőnek levágott női fülekkel együtt. És mert a mesélők egészen véve tapintatos emberek, a legszörnyűbb részleteknél megjegyzik, hogy aki írót akar lenni, annak mindenről tudnia kell.

A doktor pedig végighallgatja ezeket a történeteket, nemcsak azért, mert írót akar lenni, hanem azért, mert tudja, hogy a huszadik századi emberek csak egészen véve civilizáltak, mint ahogy tudja azt is, hogy az *egészen véve* valami baj van, mert, lám, ő

maga, aki figyelmesen, álmodozva órákig sűrölja a szobája padlóját, és egyáltalán nagyon sokra tartja a tisztaságot, időnként kicsipegeti és megsezi a filozófushajlamú, ám mosdatlan ócskapapír-rakodó szakállából a morzsákat, más alkalommal pedig szemet szemért alapon leckézteti meg a költőt, akit pedig nagyra becsül, mert az őrzí az elmúlt dolgok tragikus és költői lényegét. A doktor végighallgatja a borzalmakat, mert tudja azt is, hogy az idüllel valami baj van, hiszen ő maga például azért dolgozik boldogan az ócskapapír-telepen, a vasúton vagy bárhol, mert mindenütt jobban érzi magát, mint a szülői házban, ahol az anyja, aki mosolya mögött eltemetett színészi ambíciókat őriz, alig tudja elviselni fiának szokásait, barátait, ivászeit, szerelmeit és vándorlásait munkahelyről munkahelyre, mintha nem tudná, hogy a különböző munkahelyek és különöz szokások valójában egy életen át tartó menekülés állomása, ahogyan az írás is az, sőt öngyógyítás, mint a katolikusoknál a gyónás, zsidóknál a siratófal, különösen akkor, ha az ember tudja, mint ahogy a doktor tudja, hogy a háború nem válik olyan egyszerűen és gyorsan emlékké, mert mindenki vesztett valamit vagy valakit, testvért, szülőt, esetleg csak egy megszokott reklámképet a patika kirakatából, ugyanakkor a forradalmak is pusztán változást hoznak, nem megoldást, mert egészen véve emelnek fel vagy ejtenek el embercsoportokat, miközben az állam gondoskodása is felemás, hiszen egyéni értéküktől függetlenül könnyíti vagy nehezíti meg egyes emberek sorsát, így aztán a szerelem és a házasság sem lehet csupán idill, különösen akkor nem, ha a szerelmesek olyan lakásban találnak egymásra, amely azelőtt kovácsműhely volt, egy olyan házban, ahol a szomszédos kutatóintézetből átdübörgő gépek zajára periodikusan omlik a vakolat, közös vécé van a folyosó végén, és szélviharok esetén az egész udvar forgótárcsás mosógéppé változik.

A doktor tudja mindezt, és azt is, hogy legfontosabb mégiscsak az egymásra találás, különösen akkor, ha olyan társra akad az ember, akivel olyan jó együtt lenni, mintha nem is volna vele együtt, aki látja, amit a doktor lát, sőt, ha írót volna, meg is tudná írni, mert találna olyan hasonlatokat, amelyek szerint a szerelmesek úgy fekszenek egymáson, mint

két szelet vajas kenyér, és Jasha Heifetz úgy hegedül, ahogy a doktor öccse ferblizik, továbbá le tudna írni olyan szituációkat, amelyekben a fiúját simogató szerelmes konyhalány nem teszi le kezéből a konyhakést, a férfiasan harcias cigánylegény zöld női ruhában jelenik meg, az egykori kovácsműhely többszörös fényes lakosztállyá változik, meg tudna formálni olyan figurákat, mint az anyáé, aki elviselhetetlennek tartott fiában felismeri önmaga nyugtalan vágyait, a tisztaságszerető asszonyé, aki művirágokat, plüssállatokat és férfismerőseket gyűjt, a fejlődéses nagybácsié, aki büszke arra, hogy az európai reneszánsz hive, ezért valamiképpen ugyanaz a rendszer van a fejében, mint Goethének vagy Mozartnak, és egyáltalán mindazoké, akik a vesztes pozíciójából is észreveszik, hogy nem valami örök emberi kegyetlenség, hanem egy melankolikussá finomodó gyengéd apokalipszis áldozatai, amely nem szükségképpen öl, éppen ezért alkalmat ad a tanulmányozásra, sőt megértésre, különösen abban az esetben, ha valaki örömet talál magában a jelenlétben, és olyan könyvet tud írni, amelyben az idill és borzalom, szép és rút, tűz és víz nem pusztán együtt jelenik meg, hanem el sem képzelhető egymás nélkül, ezért minden aszimmetrikus, és mégis minden egyensúlyban van.

Amelyből az olvasó megsejtheti, hogy a doktor két széke nem egyszerűen két tárgy, hanem maga a tárgyakból áradó költészet, minthogy az emberi nem történetét egészen és részleteiben feltehetően az aszimmetriák tartják egyensúlyban.

S. Nemes Ilona

TISZTA AMERIKA?

Almás Miklós: Léghajó Manhattan felett – Kalandok a Wall Streeten és Hollywoodban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992. 234 oldal, 250 Ft

Amíg magasan száll a léghajó, mehökkentő a látvány hasonlósága. „Mert az... eljárásnak az volt a legfőbb trükkje, hogy – nemcsak ebben az

esetben, hanem a tíz év során lezajlott kb. ezer kisebb-nagyobb... úgy mindegyikében –, a vásárláshoz felvett óriási kölcsönök után járó kamatokat nem a (vevő) állja, saját zsebéből, hanem a megvásárolt vállalatok pénzforgalmából fogja kifizetni. Emellett C. a két áruházmamutot nem is saját tőkéjével szerezte meg, hanem egy sereg bank segítségével: az áruházakra így 7,5 milliárdnyi adósság kamatterhe nehezedett. E kamatfizetési szolgálathoz a szükséges extrajövedelmet azonban még a legjobban futó cégek sem tudták kifizetni magukból. Így azután hetek alatt fizetésképtelenné vált egy sor áruház..., hiszen a beszállítókat sem tudták kifizetni.” (20–21. o.)

Nem, nem a „tizek” – a magyar nagytőkes csoport – ajánlatáról, a Centrum Áruházak eladásáról szól a történet, nem 1995 Közép-Kelet-Európájának csőd hullámát elemzi, hanem egy máskor, másutt épített „kártyavár” összeomlásáról tudósít. A nyolcvanas évek amerikai bekebelezési játékának, a vállalatfelvásárlási hullámának a megtöréséről olvashatunk dokumentumfikciókat: forgatókönyveket a híres takeoverekről, a Wall Street cápáiról, zseniális és „csak” tehetséges bankárokról, menedzserekről, a jó pénz híveiről és a junk bondok forgatóiról, óriási kaszálásokról és patinás pénzintézeteket elsópró bukásokról.

Lehet, hogy megbolondulok, és mindenről a magyar privatizáció jut eszembe? Szerencsére Almási Miklós nem fordul be ebbe a szakutcaiba, hanem messziről jött idegenként – ráadásul nem szakmabeliként – ismerkedik a labirintussal, és fényképez. De a hazaküldött negatív furcsán rákopirozódik az ismerős képre. A probléma alapszerkezete ugyanis – meglepve vesszük észre – hasonló.

Itt is, ott is vannak befagyott tőkéek, rosszul vezetett vállalatok, a méltányos osztaléktól megfosztott tulajdonosok, ellenőrizetlen „menedzszeruralom”. Az adott szerkezetben ezen nehéz változtatni. A menedzsment kényelmes rutinjaihoz ragaszkodik, inkább egy újabb Picassót szeretne az irodája falára vagy az ötödik helikoptert (itt: szolgálati Mercedest, 13 millióért), mint hogy új, kockázatos és fáradságos üzleteken törje a fejét. A tulajdonosok elegendő befolyás, megfelelő eljárások, ellenőrzési mechanizmusok híján nem tudnak – vagy maguk is kényelmesek: nem akarnak – fordítani a dolgok menetén. A vál-